

سەرھلادانا قەھرەمانى كورد سمكۆيى شىكاك

1930 - 1921

{ ل دويڤ، ئارشيف و لىڭھەكۆلينيىت دىرۆكى و سياسى }

جانكورد / ئەلمانيا

سەرۆهه‌ریه‌کا ب نایف وده‌نگ ئافا‌ک‌ربوو.

ژ هینگێ وه‌ره، کوردی‌ت ئیزیدی و ئه‌رمه‌نیا ئویرس بۆ خۆ پشته‌قان و هه‌قاله‌به‌ند ده‌ژمارتن و ده‌مێ ئویرسی با‌زیدی گرتی، میری کوردا، ئیزدین شی‌ری هاریکاری ژ ئویرسا خازت، ئارمانجا وی ژێ ده‌ریخستنا ترکا ژ کوردستانێ بوو.

وه‌کی ئیزدین شی‌ری، د ده‌مێ به‌ری سه‌ره‌لدا‌نا ١٨٨٠ی دا، ریبه‌ری کوردی ناقدار شیخ عوبه‌یدوللا‌هی نی‌ری "نه‌هری" ژ، دژی هیله‌با‌زیا ئینگلیزا، په‌سنا ئویرسا ددا و ددی‌ت هه‌فکاری ل گه‌ل وان گافه‌کا به‌رکه‌تیه بۆ رزگارکرنا کوردا ژ زۆرده‌ستیا ئۆسمانیا و هۆقینیا فارسا.

ژ ئالی‌ی سترا‌تیژی شه، روژاقایی ئیرانی ئان روژه‌لاتی کوردستانێ ده‌قه‌ره‌کا گه‌له‌ک به‌رکه‌تیه، نه‌ تنی بۆ کورد و فارس و ترکا، لی بۆ هی‌زیت کۆلۆنیالیست ژ. کورد خۆجه‌هیت

ژ شه‌ری (١٨٢٨ - ١٨٢٩) زایینی وه‌ره، ئه‌و شه‌ری د نا‌قه‌ه‌را ئیمپراتۆریا رووسی وخیلافه‌تا ئۆسمانی دا قه‌ومی، گه‌له ره‌نگیت هه‌قه‌به‌ندیا دنا‌ف کورد و ئویرسا دا په‌یدا بوون. ژ هینگێ وه‌ره ب سه‌دا هه‌زارا کورد ژ به‌ر ئی‌رشیت هۆقیت له‌شکه‌ری ئۆسمانیا ییت ره‌قین، نه‌خاسمه کوردی‌ت کۆ د قه‌فقاسیا دا خۆجه‌بوونه. پاشی ئویرسا ئه‌و ده‌قه‌ر ئی‌خسته بن دارێ خوه و ب وی ره‌نگی ئه‌و ژ هه‌وی‌ت له‌شکه‌ری ترکا هاتنه پاراستن. لی پشته‌قانی ئویرسا یا مالمه‌زن و سه‌روکین عیلا، ئارمانجه‌کا سیاسی د بنقه هه‌بوو، چنکو چاقیت ئویرسا ژ ده‌ستپیکا سه‌دسالا نۆزدان وه‌ره ل کوردستانێ بوو. هنده‌ک ژ ئاخا کوردستانێ د ده‌مێ وی شه‌ری دا که‌ته بن ده‌ستی ئویرسا. دیروک بۆ مه‌ دیار دکه‌ت، کۆ کوردی‌ت شه‌ددادی د نا‌قه‌ه‌را (٩٥١ - ١١٧٤) دا ل ژوو‌ری‌ی کوردستانێ و قه‌فقاسیا

کۆ ئیمپراتۆریا فارسی دناقبهرا خوه دا لیکفه کهن، ژۆری بۆ ئویرسا و ژیری بۆ ئینگلیزا و دناقی ههر دو دهقهره دا دهقهره کا بی ئالی هه بیته.

دساله 1909 ئی دا ئویرسا پشتا شاهی ئیرانی گرت، هیقییا وان ده رکرنا دهستور پارێزا بوو و ژوی ده می پیتقه هیزیته خوه د نازه ربه یجانی و ژۆری ئیرانی دا بجهکر.

ههر دو ویلایه تیت کهرمه نشاه و ئه رده لانن، پشکه ک ژ ویلایه تا نازریجان و ته قاهیا لۆرستانی ژی بسه رقه خۆجهیته وان کوردن، ل هنده ک دهقهریته ئیرانی بیته دی، مینا مازنده ران و خوراسانی ب دارێ ژۆری و دژواری، ب درێژیا دیروکی، ژ ئالی دوژمنیته ملله تی کورد قه، کورد لقان درا هاتینه به لاقکر.

میری کورد ئیسماعیلی شکاک، سمکۆیی (1875 - 1930) هه بوونا ئویرسا د نازه ربه یجانی دا نه په ژراند و ل دژی وان و دژی دهسته لاتیا فارسی ب 3000 سووارا شه پرک و سه رهلدا.

میری کورد ئیسماعیلی شکاک، سمکۆیی (1875 - 1930) هه بوونا ئویرسا د نازه ربه یجانی دا نه په ژراند و ل دژی وان و دژی دهسته لاتیا فارسی ب 3000 سووارا شه پرک و سه رهلدا. لی ب باندۆر و وهستیانا رۆشه نییری کوردی ناقدار عه بدولر هزاق به درخانی بنیاتی سیاسه تا خوه گوهارت و ب رهنگه کی دی ل ئویرسا نییری. هشیاریا ملله تینی و دروستنه بوونا تیکلیته سه رده ستی بیته کو ژ ئالی ئویرس، تورک و فارسا قه دهاتنه بنییکرن و زۆرداریا دژوار یا دده می شه ری دنیا بی یی ئیکتی دا دژی گه لی کورد دهاته کرن و ژ ده ست چوونا نازادیا میرگه هیته کوردی، بوون سه ده میته شۆرش و سه رهلدانه کا نوی د رۆژه لاتی کوردستانی دا. شکه ستنا سه لته نه تا ترکی یا نویژهن د شه ری به لقانی دا ل

لی پویته یی کوردستانی بۆ ئویرسا، پشتی نافاکرنا ئالایته حه میدی دیار بوو و ژ هینگی وه ره ئویرسا بیته تر پویته ب نووچه بیته کوردستانی کر و ل سه ر گه لی کورد، نقیسین نقیساندن و هه قبه ندی دگه ل وان خورتکر. ده ستپیکتی ب رییا سه رکیشیته له شکه ری و پشتی ده مه کی ب رییا رۆژه لاتناس و کوردناسا. ترکا بله ز و به ز سیاسه تا خوه یا دژی کوردا، گوهارت، له شکه ری خوه ل گه ل هنده ک جه حشیته کورد ساله 1907 ئی شاندن دهقهره سا بلاغی (مه هادی) و هه کو دیتی ئویرسا دقیت د ئیرانی دا خوه جه ببن، ساله 1909 ئی پشکه کا دی ژ له شکه ری خوه هنارته رۆژه لاتی کوردستانی. لی ب راستی ئینگلیز ل گه ل ئویرسا ده ها ته باخا 1907 ئی دا پیکهاتبوون.

راته قاندىنى زۇرا كوردا بر، گهلهك كورد هينگى ب سهربلندى چوون بهر سىيىكىت سىداره دانى. مهلا رهسولىن قههره مان، ل بهر سىداره دانى گوت؛ باوه رىا وى ب رزگاريا گهلى كورد ژ زورده ستيا تركى يا مهزنه. سهلته نه تا تركى به لاقكر، كو هندهك تلييت دهرفه، نه خاسمه ييت ساويت به گى، كامل بهدرخان و سمكوى، ل گهلى ييت باليو زخانه يا ئويرسى دقنى

سالا (۱۹۱۱ - ۱۹۱۲) قى، ل گهلى خورتبوونا كوم و دهستگه هيت سياسى ل ژورىي كوردستانى و نه خاسمه جقينا گولانى يا سالا ۱۹۱۲ قى، بو بهرهه فكرنا سهرهلدانه كا ملله تينى و دهركنا تركا ژ وهلاتى و ئاكارنا ميرگه هه كا بتنى كو كوردستانه كا سهربخوه بيت، بو سمكوى پالدهر و هيقيه كا مهزن بوون و هشاريا وى يا ملله تينى خورتر كر.

ئەم دى بىنين كو سمكو ل نك تركا و فارسا و ئويرسا و لنك ئينگليزا ژى مروقهكى خودان ئارمانجه كا سياسى و هيژه كا ملله تينى بوو.

سهرهلداني دا هه نه و ب رهنگه كى رهسمى ل نك سهلته نه تا ئويرسى دژى سمكوى و عه بدلره زاق بهدرخانى خو نه رازيكر. بهرسقا ئويرسا نهو بوو، كو سهرهلدانا كوردا قهرىژا رهوشا جقاكى و سهروره رىا ژار يا تركانه.

ولو بو مه ديار دىيت، سمكو نه يى وهسايه وهكى گوينتهر ديشنه رى ئه لمانى (Guenther Deschner) دىيژيتن كو؛ سمكو وهكى رو بن هو دى (Robin Hood) نه بوو و نه ژى (سووار) هكى پشتهه سپى مينا ييت چيروكىت كارل ماي (Karl May) بوو. ئەم دى بىنين كو سمكو ل نك تركا و فارسا و ئويرسا و لنك ئينگليزا ژى مروقه كى خودان ئارمانجه كا سياسى و هيژه كا ملله تينى بوو. موسته فا پاشا يامولكى (ل سهر ژينا يامولكى تينده:

وى ده مى، سهرهلدان ل سىرتى، خه رزان، بو تان، شىروان، ئىرون، خىزان، خابوود، ماردىن، نسيين، ميديات، جزيرى، سليقان، زاخو، ستاخىر، سليمانى و كهركويكى چىبوو و كوردا ئىرش برن سهر دهستگه ه و لهشكه ر و جه بلخانه ييت تركى. بهدرخانيا هيقي دكرن، كو كوردستان ژى، مينا ويلايه تىت ئه لمانى گرئدايى ئيمپراتوريا ئويرسى بيت. دهستگه هيت كوردى ييت نه پهنى وهك ئىرشاد (رئيشادان) گهلهك خورت بوون.

ئىنگليزا ژى مينا ئويرسا بهرى وان كه ته كوردستانى و چه زدهر ته فگه را ملله تى كورد هه مييز بكه ن. لهشكه رى تركى ب هو قينيه كا بى به قل شو رشا كوردا په لخانده ب زه واندنى "عه زاب" وئرانكر، ب كوشتن و

قهرالی ئازربایجانی بوو و کورپی شاهێ ئیرانی بوو. جه عفره ئاغا سهرۆکه کێ ئیلا "شکاک" بوو. شکاک ئیکه ژ ئیلیت بناق و دهنگیت کوردستانی، دهمی داناندا کۆمارا مههابادی ئەف ئیله دۆرا ٤٠,٠٠٠ مروڤا بوو، دناقبهرا ژۆریی سلیمانیی و روژاقایی ئورمیی دا خۆجهببوون، سالی سێ مهها د بن کوین (خیشهت) و چادرا دا دژیان، ژ مالباتیت فی ئیلی دۆرا

ئه ئیستیقلال یا ب عه ره بی، هه ژمار ١٨/١٩٩٧) روژا ١٢. ١٢. ١٩٢١ په ییکه کێ ژ سلیمانیی بو کورپی خوه یی مهزن عه بدولعه زیز به گئی ل سهر هه قبه ندیا خوه ب سمکۆی فریدکهت، تیدا هه قبه یقینه کا درێژ ل گه ل سمکۆی هه یه، ئەمی دی جار ه کا دی قه گهرین سهر وئی هه قبه یقینی، لی به رسقا پرسا وی یا ئیکێ هۆسایه:

شکاک ئیکه ژ ئیلیت بناق و دهنگیت کوردستانی، دهمی داناندا کۆمارا مههابادی ئەف ئیله دۆرا ٤٠,٠٠٠ مروڤا بوو، دناقبهرا ژۆریی سلیمانیی و روژاقایی ئورمیی دا خۆجهببوون،

١٥٠٠ مال ل چاره ره خیت سه ماسی دژیان. شکاک ژ پینج پشکا پیکده ییت: شکاک، شکۆفتی، موکری، شاهولی (شاه وهلی) و بو تان. وهکی کو دیرۆکفان دبیژن، ئەزمانی موکریان ئەزمانی دهوله تا میدی بوو، یا کو سالا ٥٥٠ بهری زاینینی هاتیه شکاندن و هه رفاندن. ئیلی شکاکا وان نه خشیت سهر دیواریت باژیری پرسپۆلیس یی کو بهری زاینینی ب ٦٠٠ سالا پایته ختی ئەخمینیا بوو و نهو ل ژۆریی شیرازی یه تینیه بیرا مروڤی.

ل گۆر ئیلیت کوردا ییت دی، مینا جه لالی (٢٥٠٠٠ کهس)، هه رکی (٢٠٠٠٠ کهس)، که لهوړ (١٢٠٠٠ کهس)، میلانی (١٠٠٠٠ کهس)، به گزاده (٥٠٠٠ کهس) و گه لهک کۆمیت دی ییت کو د وی دهمی دا، ولو خورت بوون، تیت دیتن، کو

پرس: ته چ دقیت ژ فان لقییت کو ته د فان هه ردو سالییت داویی دا ل دژی سه لته نه تا ئیرانی کرین؟ به رسقا: سه لته نه تا ئیرانی ئیرشی دکه ته سهر کوردا و کوته کیی لی دکهت و ئەز ژی خه باتا خوه دکم، بو رزگار کرنا وان ژ سهروه ریا ئیرانی، له ورا من بریار دا، کو - د سالا چوو یی دا - ئەز باژیری ئورمیی و ده ردو رییت وئی و باژیری سه ماسی بستینم و ئەف سالا ژی مه باژیری سابلاغی (مه هاباد) ژ ده ست ئیرانیا ده ریخست. {بنیره ئالایا ئیسلام، هه ژ. ٢ / ١٩٩٦ یا هه قبه ندیا خوه نداقانیین موسلمان ل کوردستانی}.

د ژيانا سمکۆی دا، گه لهک قه ومینییت ده قهری باندوړ لی کر بوو و نه خاسمه قه ومینا کوشتنا برایی وی یی مه زنتر جه عفره ئاغا ی ژ ئالیی موختی شه مسی قه، کو وی دهمی

گەلەك كارىت دېلۆماسى ژى كرىوون. لەوما مینا مروۆقه كى ژیر و چاف قەكرى ل نك سىمكوۆ هاتبوو ناسكرن، لى ل نك تركا مینا دوۆمىنه كى سەرىشك بوو د كوردستانى دا. هەقدیتنا سىمكوۆ و عەبدلپەزاق بەدرخانى، هەفكارىا (زۆر و زانىنى) نیشان دەت، ئەوان بوۆ دوۆمىت گەلى مە بوون ژیدەرى ترس و دژوارى.

شكاک مەزىنەرىن هیزا ئابوورى و لەشكەرى یا روۆههلاتى كوردستانى بوو.

سالا ۱۹۰۷ى، ژ بەر كوۆ شاهى ئىرانى ژ كوردا دترسىا، براى سىمكوۆ (جەعفەر ئاغا) ب رىيا كاربدەستىت تەبرىزى قەخوهندىه (گازىكرىه) هەقدیتنه كى و ل وپرى جەعفەر ئاغا

سىمكوۆ، مینا مروۆقه كى كوردى بەرپرس، پشتى كوشتنا جەعفەر ئاغاى، دیت كوۆ ئەگەر ئەو تولا براىى خوە نهقهكەت، دى د ناڤا ئیل و مالمەزنىت كوردا دا بچویك و كیم بىت.

عەبدلپەزاق دوۆستى بابى سىمكوۆ بوو و هەر زوى باندۆر ل سىمكوۆ كرىوو. عەبدلپەزاق خەبتیه كوۆ باندۆرا ئویرسا د كوردستانى دا خورت بىت، دا كورد بشىن نىرى زۆردارىا تركى ژ سەر ملیت خوە باقىژن.

د. جەلىلى جەلىل دىژىت، د سالىت ۱۹۱۲ - ۱۹۱۳ى دا سىمكوۆ، ل گەل عەبدلپەزاق بەدرخانى كوۆمبەستەكا كوردى، بوۆ هوپكرنى ل باژارى خوۆى ئاڤاكرىوو و گەلەك كوردىت بهیز و مالباتىت بەرنىاس گەهشتبوونى. ئارمانجا كوۆمبەستى: "ئاڤاكرنا دبستانان، دەرىخستنا گوۆڤار و روۆژنامەیا، دانانا ئەلیفوبىتیهكا كوردى یا نوپژەن و هەرتنا جەحیللىت كورد بوۆ ئویرسى بوو، دال وپرى قىرى زانىنىت نوى بن. سەرۆكى قى كوۆمبەستى ژى عەبدلپەزاق بوو."

ب خنزى (زنخى) و نزمى هات كوشتن. ئەف بوویەرە بوو سەدەمەك ژ سەدەمىت سەرهلدانا سىمكوۆ، لى نه مینا كوۆ هەدەك دىروۆكڤان دىبنن، كوۆ تنى تۆلقەكرن و خوینزىت د مەژى سىمكوۆ دا هەبوون. سىمكوۆ، مینا مروۆقه كى كوردى بەرپرس، پشتى كوشتنا جەعفەر ئاغاى، دیت كوۆ ئەگەر ئەو تولا براىى خوە نهقهكەت، دى د ناڤا ئیل و مالمەزنىت كوردا دا بچویك و كیم بىت.

عەبدلپەزاق بەدرخان یى كوۆ د مالهەكا كوردا وەلاتپارىز دا مەزن بووبوو و كىنجا هوۆزانڤانىت مینا حاجى قادرى كوۆى، عەبدلپەزاق هەكارى و گەلەك كەسىت رەوشەنەزىر دابوووى و نهخاسمە رەوشەنەزىت بىانى، ژبەر زانىنا وى یا ئەزمانىت فرەنسى و ئویرسى، مروۆقه كى شەهرەزا بوو و

دەرڤه دكرن. لى گەلى مە گوھ نەدا وان و دبستان قەبوو. سەرۆكى ھىزىت ئويرسا، گەنەرال فيسلوڤسكى و ھندەكىت دى يىت دەڤەرا خۆيى و واليى دەڤەرى مىر نەمجەد و گەلەك ماملەزىت كوردا قەخوھندى رۆژا قەكرنى بوون. بۆ پاراستنا ۲۹ زارۆيىت كورد ژ جيارىك، سۆماي، برادۆست و خايدارى، يىت كۆب كارووكۆكە كى نوى و كۆمىت قەوقازى

خوھيا دكەت، كۆعەبدلپەزاقى قيايە تىكلى و ھەڤبەندىت كوردا دگەل ئويرسا چىكەت. لەوما خەبتيە، كۆب ناڤى كۆمبەستى ئەڤ تىكەليە خورت بىن. وى دديت، كۆ نڤيسينا ب تىپىت ئويرسى، دى فيربوونا ئەزمانى رووسى، يى كۆ ژ بۆ كوردا فەرە، سانامى بكەت. ل سەر قى بنگەھى دگەل ھندەك رۆژھەلاتناسىت ئويرس پەيڤىبوو، ژ وان خواستبوو،

سيخۆرپىت تركى و ئيرانى پىكڤە گەريان و پرۆپاگەندە دژى سمكۆى بەلاقىرن و دخەبتىن كۆ كوردا ل ھەمبەرى سمكۆى راكەن و دگۆت، سمكۆى دڤىت كوردىت موسلمان بكەتە فلەھ.

يىت سپى؛ سمكۆى ۴۰ سيار بەرھەڤكرن، تىليگراف د وى رۆژى دا چوو تەھرانى، تەبرىز و ستامبول، كۆ كوردا باژىرپى خۆيى زەپتكر. عەبدلپەزاق و سمكۆ بۆ دەستپىكا خاندنى ل پيش خەلكى ئاخفتن، پەيىكەك ب ناڤى گەلى كورد بۆ قەيسەرى ئويرسى ھنارت و بەرسڤ ژئاليى وەزىرى دەرڤە يى ئورسى قە ھات، تىدا سپاسيا قەكرنا دبستانى و خەباتا سمكۆى كر. عەبدلپەزاق بەدرخانى ژى گۆتە ئويرسا؛ ئەگەر بزاڤا كوردا ب ئاشتىن نەگەھىتە چ ئارمانجا، ئەو بەرھەڤە بۆ سەرڤوونا كوردستانى سەرھلدانەكا گەلىرى بكەت. ئەڤ ھەڤبەندىا سمكۆى و عەبدلپەزاقى ژ مېژە بوو. بابى سمكۆى، يى كۆ دەمەكى دگەل عەبدلپەزاق ل ستامبولى مابوو، ل گەل وى ھاتبوو گرتن، نەڤى تىپۆلى (ترابلوسى) بووبوو و ل وىرى ژى

وەرگەراندنى ل ناڤبەرا چاندا كوردى و يا رووسى بكەن و تۆرەيى كوردى تەرجمەكەنە ئەزمانىت ئەورۆپى و يىت دى ژى. سمكۆى، بۆ كۆمبەستى مالى "زەكات" ئى دڤاندى. گاڤا كۆمبەستى دبستان قەكرى، ھنارتىت ئەورۆپيا ب دژوارى دژى راوہستيان، گەلەك گۆتنيىت پيس و چڤيل ل ناڤ مللەتى ل سەر سمكۆى بەلاقىرن، ژ گەلى كورد خاست، كۆ كەسەك زەكاتى نەدەتە سمكۆى. سيخۆرپىت تركى و ئيرانى پىكڤە گەريان و پرۆپاگەندە دژى سمكۆى بەلاقىرن و دخەبتىن دا كوردا ل ھەمبەرى سمكۆى راكەن و دگۆت، سمكۆى دڤىت كوردىت موسلمان بكەتە فلەھ. سيخۆرپىت ئەورۆپايى ديت، كۆ قەكرنا دبستانىت كوردى دەستى وەلاتەكى بيانى يى تپرا. وان ب خوھ ژى پەسنا ھەڤبەندىت دەولەتا ئۆسمانى يىت

خوه و چ ب گوئن و به لافکر نیت چانده یی بیت ل سهر کوردا. ژنالیه کئی دی قه، شیخ تاها ژی ئیک ژ که سیت کو دهوره کئی مهزن د ژین و خه باتا سمکوی دا له یستیه. نه و ژی ژ مالباتا شیخ عوبه یدوللاهی ئیری یه. شیخ تاها ی پیکول کریه، کو هه قبه ندییت کوردا دگه ل ئینگلیزا هه بن و پشتی شهرئی دنیایی یی ئیکئی گه لک جار ل گه ل ئینگلیزا روینشتیه و

بابی سمکوی د بن زه واندنی دا مر. عه بدلر هزاق به درخانی، ژ ده ستییکا سه دسالا بیستان قه، روله کئی ملله تینی یی مهزن دگپرا، مینا ریبه ره کئی ناقدار له یزتییه و نه خاسمه پشتی "ده ستورا" سال ۱۹۰۸ ئی ل ستامبولی ده رکه تی. لی ل نک ترکا هه ره وه کی چاقدیره کئی ئویرسی هاتیه دیتن و خش ل سهر هه بوو. ب رییا وی ژی هه قبه ندیا سمکوی و سه روکئی

بابی سمکوی، یی کو دهمه کی دگه ل عه بدلر هزاق ل ستامبولی مابوو، ل گه ل وی هاتبوو گرتن، نه فی تریپولی (ترابلوسی) بووبوو و ل وییری ژی بابی سمکوی د بن زه واندنی دا مر.

قیایه، کو هاریکاریا وی و سمکوی بکه ن، داده وله ته کا کوردی ناکاهه ن. شیخ تاها ژی، مینا عه بدلر هزاق به درخانی بو قه کرنا کو مبه سته کا بناقی (هوگری) ل ره واندزی خه بتیه. د روژیت دویمه یی ژ سال ۱۹۱۲ ئی دا، گاڤا سه روکئی له شکه ری ترکی، ده رباز بوویه روژه لاتن کوردستان، ب ئیه تا دیار کرنا جهن عه بدلر هزاق به درخانی و شوپاندنا وی، ترسه کا مهزن که تیه دلن وی ترکی، کو ژ بازاری "خوین" بچیه "کاتوری"، ژبه ر کو له شکه ری سمکوی یی د وی ده قهری دا خورت بوو و گاڤا نه و ب شاشی سه ر مالا سمکوی قه هاتی، ل "چیا یی کالا"، نه زانیوو چ بیژتیه سمکوی. د جهدا هیفیکر، کو وی بگهینن تخویبی ترکی. سمکوی ب هسکی دگه ل وی ناخفت و ژ وی ترکی خوه ست،

ئاشووری یی ناقدار (په تروس یه لوڤ) چیبوییه. بیخش پلانه کا عه بدلر هزاق به درخانی بو سه رخوه بوونن هه بوویه و سمکوی ژی نه و دزانی و ب هه ف را بو بجهئینانا وی پلانی د خه بتین. به ری کو شهری دنیایی یی ئیکئی ده ستییکه ت، ئویرسا هیزا خوه ل ژوری و روژاقایی ئیرانی زیده تر کر بوو، باوه ریا وان ب عه بدلر هزاق و سمکوی دهات کو ژ سه دا سه د دژی خه ون و داخازین ترکا بوون. ل سهر فی بنگه هی سمکو بوو به رپرسی پاریزگه ها سینوری، یا کو ل کاتور بوو و تیدا جه بلخانا ئویرسی هه بوو. روژه لاتناس و دیپلوماسیت ئویرسی بیت مینا چیرکوڤ، گوردلیفسکی و هه کیمو قیچ هه قبه ندی و باوه ری دناقه را کورد و ئویرسا دا په یدا کر بوون، چ بنقیسینیت

پشتهقان بۆ چهكی خوه یی ئەسمانی بکارئینایه. هیزیت وان د کریارا (عهمهلیات) دا د غه دار و دربوهشین بوون، ژبه ر شاشیت وان بوو، کو خه لکی هه ژینه کری. لی دیاره، کو ئەو مینا نامیره کی د دهست بیانیا دا هاتنه بکائینان. ئینگلیزا ههروهه ر خوه مینا پارێزقانه کی فه لان دکۆلۆنییت خوه دا ددیت و ب وی رهنگی حهق ددا خوه خیروبییریت

کو چاره کا دی ده رباز نه بنه وه لاتئ وی. سیر ئەدمۆندزی ئینگلیزی دییزیت، کو د سالای 1913 ئی دا، ژبه ر کو ئویرس و ترک ل کوردستانی بوون، کۆمیتیه کا تخویبی هات چیکرن، تخویب د ناقهه را ئیرانی و دهوله تا ئۆسمانی دا ب رهنگه کی ناقدهوله تی هاته فه برین و ب وی رهنگی کوردستان هاته پارچه کرن. ئەف پارچه کرنه ژێ

ئینگلیزا ههروهه ر خوه مینا پارێزقانه کی فه لان دکۆلۆنییت خوه دا ددیت و ب وی رهنگی حهق ددا خوه خیروبییریت وه لاتیت سهرداگری بمیژن و ئیرشا بکه نه سه ر وان.

وه لاتیت سهرداگری بمیژن و ئیرشا بکه نه سه ر وان. زۆرداریا ئاسوورییت کو خوه کر بوو دهستکی کیری بۆ ئویرس و شاهئ ئیرانی، گه ابوو قووناغه کا مه زن. دییزن کو سیاریت وان کورد دگرتن، ریزدکرن و ژوان دخواست، کو بیه زن. یی کو 20 گاقان بیه زیت دی سه د تویمه نا وه رگریت، یی کو 40 گاقان بیه زیت، دی سیسه د تویمه نا وه رگریت، لی یی کو پتر بیه زیت، دی چارسه د تویمه نا وه رگریت. گاقا مروقتیت کورد دبه زین، پاشی دچوون دا پاریت خوه وه رگرن، سه ریت وان دهاتن برین و ب ئاسنه کی د ئاگری دا سوورگری دانا سه ر قرکیت وان که سییت بی سه ر دمان. ناقئ وی یاری کر بوو "به زینا کوردا". ل دهستپیکا شه ری ئیکئ یی دنیا یی، هیزیت ترکی ییت

سه ده مئ لئوازکرنا هه می بزاقیت سیاسی ییت کوردا د چه رخی نوی دا بوو. ل ئورمیی، کیمیه کا (ئه قه لیه ته کا) فه لا هه بوو، تاخه کی باژییری ژ وان بوو. د دیروکی دا، دگه ل موسلمانا مینا هه فتاخین خوړستی، دژیان و سه ره ده ری دکر، پشتی کو کینج و تیخه بتینا ئینگلیزا به ری شه ری ئیکئ یی دنیا یی ده ده ره یی دا پهیدا بووی. ژ وی ده می هیقه ئینگلیزا پیکول کر، کو د ناقا ئاسووریا و کوردا دا دۆژمناهیی پهیدا که ت. سه یدا یی پی ره ش ژ روژنامه یا تایمز (Times) یا له نده نی وه رگریته، کو سه رکیشئ به ری یی وه زا ره تا کۆلۆنیالیی یی ئینگلیز، د راستا سه ریپه اتیا ئاسووریا دا گو تیه، کو ئینگلیزا بۆ ئاسووریا میزانیه کا ب ملیوونا فه بری و ئاسووری مینا هیزیت

ئوپرس و فرەنسىا و گەلەك موسلمانا خوه دا ئالىي دەولەتا ئۆسمانى. كۆلۆنيالىستىت ئەورۇپيا نە تەنى فلەھىت دەقەرئى بۆ خوه كىرپوون شەركەر و ددانە پىشيا خۆ، دگەل وان گەلەك ئەفريقى و ھندستانى ژى، ب ئىيەتا شكاندنا ھىزىت ئۆسمانى، ئىنا بوونە رۆژھەلاتا ناڧىن. ب رىكا مزگىندەھا (Mission) دبستانىت فلەھا ل ھەكارى و رەشقۆچانئى قەكرن

ئىتىھادى د رۆژھەلاتى كوردستانى دا بئەجھبوون و ھندەك عىلىت كوردا ژى ئىنابوونە ژخۆ. ئارمانجىت خوه يىت سىياسى ب رىكا جوداھىيا "مەزھەبى" يا كو د ناڧبەرا كورد و فارسا دا ھەي گەھشتبوونى و ھىزىت خوه يىت ژار ب پىشتەقانىا كوردا خورت كىرپوون. لى گەلەك نەقەكىشا، پىشتى ۵ مەھا ئوپرسا ھەتا ئورمىي ژ دەستى وان ئىنادەر و فلەيت، كو ژ

د شەرى دا چ ھىزەكا مللەتى ئان ئۆلدارى ب خۆسەر نەما. فلەھىت ئورمىي خوه دان ئالىي بيانىت مينا ئىنگلىزا، ئوپرس و فرەنسىا و گەلەك موسلمانا خوه دا ئالىي دەولەتا ئۆسمانى.

و ژ ئالىي كۆنسولئى ئىنگلىزى يى وانئى قە ھاتن خورتكرن و پاراستن. مزگىندەھىت ئەمەرىكى ژ سالا ۱۸۲۰ئى قە د كوردستانى دا بجى بووبوون وژخوه رە، نەخاسمە ل تەبرىزى، ل كەسىت ئۆلسست و "چاف قەكرى!" دگەريان. بيانىا دناڧا موسلمان و فلەھا دا ديوارەكى دۆژمناھىي چىكر.

بەرى وان مزگىندەھا ھەقەندىت موسلمان و فلەھا ل ھەكارى و بەھدىنا چ جاران پىس نەبوون. ولو ژى د دەمى شىخ عوبەيدوللاھى نىرى و شىخ عەبدلسەلامن بارزانى دا. ئەقە ژى ژ ئالىي چەند رۆژھەلاتناسىت رۆژاقايى قە ھاتىە تەكەزكرن. لى ژ دەستىكا شەرى دنيايى يى ئىكى قە فلەھا سىاسەتەكا بەر ب ئەورۇپا و رووسىا قە برى قەبرن. ئۆسمانىا ژى ژ ھىلا خوه قە، ب ناڧى ئىسلام و خىلافەتى كوردىت

بەر تركا دنالين، ژ بۆ ئوپرسا بوونە ھارىكار و چاڧدېريا وان دكر. ئوپرسا باوھىيا خوه پتر ب وان دئىنا، نە ب كوردىت، كو پرانىا وان موسلمانن. سمكۆ و ھندەكىت دى ھاتنە گرتن و بۆ گەورگا ھاتنە شاندىن. كورد ل دژى قى ئىكى رابوون و چەند عىلىت كوردا، بھەڧكارىا چاڧدېرەكى ئەلمان، ئىرش كرنە سەر ھىزىت رووسى و نەھىلا پىشقە بھىن. خۆراگىيا وان عىلا ۸ مەھا قەكىشا. ژبەر قى ئىكى و ژبەر كو ل ھەمەدانئى ۱۰،۰۰۰ لەشكەرىت كورد د ناڧ ۱۸،۰۰۰ لەشكەرىت تركى دا ھەبوون، ئوپرسا پلانا خوه بەرانبەرى كوردا گوھارت. سمكۆ بەردا و خوهست تىكلىي دگەل وى پەيداكەن.

د شەرى دا چ ھىزەكا مللەتى ئان ئۆلدارى ب خۆسەر نەما. فلەھىت ئورمىي خوه دان ئالىي بيانىت مينا ئىنگلىزا،

دا وان دژى موسلمانا شەرى بکەن. حەسەن عەرەفا يى هينگى سەرلەشکەرەکتى ئىرانى بوو و دژى سەمکۆي شەپرکوبو، دىيژيت: فلەها دقيا، ب پشتگرنا ئويرس و ئەمەريکيا و ب ريبەريا سەرۆکتى وان مار شمعوونى و پەترووس ئاغاي، ل ئۆرميى و سەلماسى دەولەتەکتى بۆ خو ئاڤا بکەن. هۆسا ئەم تيدگەهين، کا چەند ئەفە ب سۆز و

موسلمان دژى وان دشاراندن. ژ ئاليەکتى دى قە ژى هەقبەندى دناڤا فارس و کوردا دا بەر ب نەباشيى قە چوو بوون. نەخاسمە پشتى کوشتنا جەغفەر ئاغايى براىى سەمکۆي. کۆنسولى ئەمەريکى گۆردۆن پاددۆجک يى کۆل تەبريزى بوو، پشتەقانى کارى مسيۆناريى بوو. تیکەليا وى ژى ب سەمکۆي رە چيىبوو و بۆ وى ۵۰۰۰ دۆلار يت زيشى ەنارتبوون.

فلەها دقيا، ب پشتگرنا ئويرس و ئەمەريکيا و ب ريبەريا سەرۆکتى وان مار شمعوونى و پەترووس ئاغاي، ل ئۆرميى و سەلماسى دەولەتەکتى بۆ خو ئاڤا بکەن.

پلانيت بيانان هاتبوونە خاپاندن. ژبەر کۆ جهى کو وان دقيا دەولەتەکتى بۆ خوە تيدا چيىکن کوردستانە و چ جارا کورد لەهەمبەر بوويەرهکا ژ فى رەنگى بيدهنگ نابن. سەمکۆي حەتا هينگى ل دۆرا خوە تەماشە دکر و دزانى، ئەگەر ئەو خو نەرازیکەت دى ئويرس و ئەمەريکان ل هەمبەر وى راوەستى. لەوما ئەو ل هيقيا گوهارتنەکا هيزا بوو و ل بەندا راوەستانا شەرى دنيايى مابوو. ژبەر هندی هەقبەنديت خوە دگەل مار شمعوونى خورتکرن، دا نەهيتليت بيانى کورد و ئاسووريا قىکرا بەردەن و ل دژى هەف کار بينن.

د دەستپيىکا شەرى دا، سالا ۱۹۱۴ى سەمکۆي و عەبدلرەزاق بەگى و شىخ تاهايى نىرى ل گەل فەرماندى قەيسەرى رووسيايى سۆزبەندەک ئيمزاکر و دگەليک سۆزا خەباتەکا

دا سەمکۆي رازى بکەت ريىکا مسيۆنا فلەهيى د کوردستانى دا بەت. ئەو ل سەر سەمکۆ هۆسا دىيژيت:

”سەمکۆ زەلامەکتى جەيل بوو، باش و ژير بوو، د رەوشەکا گراند مەزن ببوو و کوشتنا براىى وى يى، کۆ دەه سالا ژ وى مەزنتر بوو، ژ بيرا وى نەدچوو.“

پاييزا سالا ۱۹۱۵ ئى ۲۵۰۰۰ فلەه ژ دەقەرا هەکارى ژ بەر ئيرشيت ترکا رەڤين و چوونە ئۆرميى، د ريىکا خوە دا ب ۵۰۰۰ تشنگيت رووسى و ۶۰۰۰ سيار و پەيايا، مال و گونديت کوردا تالان کرن. لى گاڤا ئەو گەهشتينه ئۆرميى، ئويرسا ژ وان خوەست دژى ترکا شەرى بکەن. مسيۆناريا ئەمەريکى يا وان ئيخستبوو بن پەرى خو، بۆ پاراستنا مفا و داخوازيت ئەمريکا د دەقەرى دا، بنگەهيى مزگيندانى يى ئەمريکى ريىک

ملله تینیا کوردا یا درست بوو.

ئەقە براستی هەتا نۆکە ژێ د کوردستانی دا یا هەبی، لئی بیخشی کەسیت، کو دوان کاودانیت نافدەولەتی ییت دژوار دا بۆ دۆزا کوردستانەکا سەربخووە گیانی خووە کریه خەلات، دۆزا کەسینی لنگ، ژ یا ملله تینی بەرکە تیر نەبوو. میناکا قان کەسیت وەلاتپاریژ ژێ عەبدلرەزاق بەدرخان بوو.

هەقپشک بۆ ئافا کرنا دەولەتەکا کوردی دابوون. ئەق سۆزبەندە هەیانئ سەرکەفتنا شۆرەشا ئۆکتۆبەرئ ل ۱۹۱۷ئ مابوو، لئی پشتی سەرکەفتنا شۆرەشی وان دیت، کو رهوشا تەقاهیا رووسیا بۆ بجیهانینا وئی سۆزبەندی دەست نادەت و رووسیا یا بۆ بەرهەف نینه، ئینا سەرۆکیت کوردا قەگەریان ترکیئ. عەبدلرەزاق بەدرخان دجهدا هاتە گرتن و بەری

ل سال ۱۹۱۴ئ سمکۆ و عەبدلرەزاق بەگی و شیخ تاهایی نیی ل گەل فەرماندی قەیسەری رووسیایی سۆزبەندەک ئیمزا کر و دگەلیک سۆزا خەباتەکا هەقپشک بۆ ئافا کرنا دەولەتەکا کوردی دابوو.

وەکی ئەم دزانین، د دیرۆکی دا، دۆژمناهیەکا مەزن و درێژ هەر دناقا دەولەتا ئۆسمانی و قەیسەرئیت رووسی دا هەبوو. سەرا هندی ئویرسا ستاندا کوردستانی ژ ترکا ئارمانجا وان بوو و بۆ وئی ئارمانجی دخەبتین. د دەستییکا سال ۱۹۱۶ دا لەشکەری رووسی پشکەکا مەزنا کوردستانی هەیانئ روژاقایی ئەرزنجانی و ژیریا رەواندزی ئیخستە بن دەستئ خووە و بۆ ستاندا میسلئ، ب ریکا دەقەرئیت بارزانیا و خانەقینی، خەباتەکا مەزن کر، لئی ژ بەر کو ل رووسیا شۆرەشا ئۆکتۆبەرئ یا کو مۆنیستا چیبوو، هیژئیت رووسی خووە ژ کوردستانی بی دلی خو قەکیشا و د قەگەرا خووە دا قەرکئیت بی بەقل دژی کوردا کرن و نەخاسمە ل دەقەرا بارزان و رەواندزی.

تشتەکی ژئ بپرسن ل میسلئ هاتە سیدارەدان. سەید تاهما و سمکۆ نەهاتن گرتن و شیابوون ژکوشتنئ قورتالبین. "و. ئیگلەتۆن" ئی ئەمەریکی د نقیسینا لسەر کو مارا مهابادی دا نقیسیه و دیژئیت، کو د دەمئ شەری دنیا ئی ئیکئ دا سەرەدەریا سیاسی یا سەرۆکیت کوردا، چ ئۆلدار و چ ئیلپەرست و بورجوازیئ باژئیر و رەۆشەنەزرا ل هەمبەر بوویەرئیت دنیا ئی، ل سەر بنگەهئ مفا و بەرژەوئەندیئ کەسانی و دەقەرداری بوون، یان ژئ داخوازیئ خوری، کو دیئت ژئ دەقەرەکا فرەه ئەو داخازی کرین، لئی ژ ئیک جودابوون و هەقپشک سەرۆکیئ، ئیرشئیت عیلا و کو مپلویئیت سیاسی و پەقچووئیت ئۆلدار و هەندەک تشتئیت مینا وان باندۆر ل سەر وان هەبوو، لئی لنگ چەندەکا ژ وان پرس پرسا

وهكى ب هيتريين كهس د دهقهرى دا ئينا پيش. فارسا ديت، كو ب لهشكه ر و شهري نه شين تشتهكى دژى سمكوى بكهن. بهرپرسى نازهرييجانى پاكيتهكا "شيرونه" ل سهر ناقي داپيرا سمكوى بو وي شاندى، تيدا بومبهيكه هاتبوو قهشارتن. گاڤا پهقى برايهكى سمكوى هات كوشتن. سمكو بريارا خوه دا، كو بلفيت و ل دهستپيكا ۱۹۱۹ئى دا

دو- دژواركرنا فيكراچوونا مللهتيت ناف دهولهتا ئوسمانى بوو، مينا عه رهبا، كوردا و مللهتيت دى. سى- خورتكرنا هه بوونا نه ميريكا ل دهقهره روژهه لاتا ناڤين. چ باش، چ خراب، قى گازيى دلى كوردا تژى هيڤيكر، كو ل دهرقهى دهقهرى دهولهت و مروقهكه ههيه، هاريكاري سهرخوه بوونا وان بكهن، لى ب راستى، ديروك بو كوردا

بهرپرسى نازهرييجانى پاكيتهكا "شيرونه" ل سهر ناقي داپيرا سمكوى بو وي شاندى، تيدا بومبهيكه هاتبوو قهشارتن. گاڤا پهقى برايهكى سمكوى هات كوشتن.

ئيرشى ئورمىي كر و پروپاگه ندهيا كوردستانه كا سهر بخوه كر. كورديت هه كارى ژى هاريكاري وي كر و د دهمهكى كيمدا هيژيت وي ل تهقايا روژهه لاتى كوردستانى به لاف بوون. ئازانا ئينگليزى بيل خانم يا كو ل ژيريا كوردستانى گهلهك دژى كوردا شولكري ل سهر شيخ تاهاي ديژيت؛ نارمانجا شيخ تاهاي ژهاتنا به غدايي نه وه، "بهرپرسى ئينگليز ئاڤاكرنا كوردستانه كا دبن دهستهه لاتيا ئينگليزى قه بپه ژرينن و د وي كوردستانى دا هه مى كورديت ئيرانى ژى هه بن." و گاڤا بو وي هاتيه شروقه كرن، كو ئينگليز هاريكاريه كا وه سا ناده ته وي و نه خاسمه بو كورديت ئيرانى، گهلهك ژ ئينگليزا دل سار بوو و گوټ، دى كوردستانا ئيرانى ژ ئيرانى جودا بيت، نه گه ر ئينگليز هاريكاريى بكهت يان نه كهت.

روژ ب روژ تاريتر و ره شتر ليدهات. كوشتنا مار شمعونى ژى، لنك وه لاتيت فلهها ناف و دهنگى سمكوى و ته قه گه را كوردى پيسكربوو و نه م باش دزائين، دا مانا مار شمعونى ره وشا كوردا پيست و دژوارتر ليكهت، ژ قى ژى زيده تر، مار شمعونى و ئاسووريت وي د كوردستانى دا گهلهك خوين ريتبوو. لى گاڤا پروپاگندا نه يارى خورتديت، پيڤه دهيت هه مى راستييت ديروكى و بوويه را به روڤاژى كهت و كوردا هه ر و هه ر مينا گورگى ئيسف خارى ليكهت. ۱۰. ۳۰ د ۱۹۱۸ئى دا شهري دنيايى يى ئيكى راوه ستا. لهشكه رى تركى ژ ئيرانى و قه فقا سيا ده ركه قت و ل روژهه لاتى كوردستانى قالا هيه كا سىاسى پهيدا بوو. ژ ۲۰۰ لهشكه ريت ئيرانى زيده تر چ هيژيت دى نه بوون. ده ستودانى سمكو

سەر فلهها و کوتهکی لی دکر. کورۆ شیخ سدیقی، شیخ تاها، ل دهمنی بهری شهرتی دنیا یی ئیکتی میهقانن ب رومهنی ئویرسا بوو و هینگن ئویرسا د دلی هه بوو، کۆ وی بکه نه سه روکتی حوکمداریا کوردستانه کا سه ربخوه یا د بن دهسته لاتا ئویرسا دا. د ره وشه کا ولۆ دا شیخ تاها کاری بوو تیکه لییت خوه دگه ل ئەلمانا ژێ پپارێزیت. گاڤا ئویرس ژ وی

سالا 1919 ئی بیل خانم ل سهر سمکۆی نقیسیه، کۆ وی بریار دابوو، هندی نهینویکهکی ژ مالی فلهها، نهوئی د شهرتی دا ژ وان هاتیه ستاندن، ل وان نافه گهریت و دیبیزیت، کۆ باره گهنی سمکۆی دچاییت بلند دایه و چو جارا که سه ک ل ویرتی نه شیتنه وی. لیدی هزرا بیل خانم، دۆژمناهی سمکۆی بو ئیران، ئەوا کۆ ئینگلیزا دگه ل هه قالبه ندیه کا نه مازه یی

ژ قی ژێ زیده، سمکۆ، ل گۆری دیتنا بیل خانم دترسیت، کۆ ئینگلیز تۆلا فلهها ل وی قه کهن و لهوما ئەو خوه نیزیکی ترکا دکهت.

غهیدین، مالا وی ل نه هری هه پفاند، گاڤا ئەو سالا 1916 ئی د تخویبی را دناف شکاکا را ده رباز بووینه. ئەو ژ ئالیی مالباتی قه مروقتی سمکۆیه و هه ژ وی دکهت. ههردو میتر، شیخ تاها و سمکۆ مروقتن هه ژ خو دکهن و بییت مینا وان ل کوردستانی پرن و ئەو ل په ی مفا و بهرزه وه ندیت خوه دگه رن و ب چ رهنگا پرسا فلهها لنک وان یا فهر نینه.

شیخ تاها د 5. گولانا 1919 ئی دا، بو موسته شاری ئینگلیزی یی کهرکویکی دنقیسیت، کۆ سمکۆ هه ژ عه لیخانن قهرالی بازارتی خویتی ناکهت و دقیت وی ژ ویرتی ده ربیخت. گاڤا قهرالی گشتی یی ته بریزی داخوازا سمکۆی نه په ژراندی، سمکۆی ئیرشی سهر ئورمیی کر و ئه رشه د ئەل مه لیک کره قهرالی باژیری. دیبیزن، کۆ سمکۆی ته قایا هیزا له شکه ری

گریدای، سه ده م بوویه ئینگلیز چ هاریکاریی نه ده نه وی دا ئیکگرتنا ملله تی کوردیت ئیران و ترکیی نه چیییت. ژ قی ژێ زیده، سمکۆ، ل گۆری دیتنا بیل خانم دترسیت، کۆ ئینگلیز تۆلا فلهها ل وی قه کهن و لهوما ئەو خوه نیزیکی ترکا دکهت.

بیل خانم دیبیزیت، کۆ شیخ تاها مروقته کی بهیزی نافدار بوو، ژ ئالیی سیاسی و ره وانیه، دژویرین روژه لاتن کوردستانی دا. سهرهلدانا مالباتا وی سالا 1880 ئی ل ئورمیی بو وی نافه کی مه زن بوو و دیرینا (مولک) وی ژێ پر بوو. شیخ عوبه یدوللاه ل ستامبول ل گه ل کورپی خوه عه بدلقادری یی گرتی بوو، کورپی وی عه بدلقادر به رپرسی پارتیا کوردی یا قهومی بوو. کورپی وی یی دی شیخ سدیقی ئیرش بریوو

بدزېڅه بۆ سه روکڼ خوه يى ل سلېمانين دهنيريت، تيدا دنقيسيت، کو ئينگليزا بقيت يان نه قيت، ناقى سمکوی مه زن دبيت و د تهغه ته قيت دژى ئينگليزا دا، ژ ئاليى پروپاگنده ييت دژى دهوله تى فه، مينا مروقه کى بناقوده نگ، ناقى وي دهيتته گو تن.

بيى خانى ل سهر سمکوی و شيخ تاهاي ل نک سه روکيت

فارسی د باژیری دا (دورا ۶۰۰ جه ندرمه بوو) قرکر و که سه ک ژ وان جه ندرمان ساخ به رنه دا. دسه ر هندى ژى را کومه کا مه زن ژ مزگينده ه و سيخوريت نه مه ريکى کوشتن. قهرالى ته قايى يى ته بريزى خوه نيزيکى ملله ته پرسي ت تورک کر، نه وي ت کو هنده ک هيزيت خوه بو ژيکدانه پاشى شاندين ئورمى و هينگى قهرالى گشتى شک هه بوو؛ نه و دى شيته

قهرالى ته قايى ژ سه لماسيڅه ئيرشه کا دى ب ۲۰۰۰ جه ندرما و سوواريت قوزاق ئينا سهر کوردا، لى نه و ئيرش ژى هات شکاندن و کوردا چه کيت وان ژى ستانندن.

خوه دپه يقيت و بو به پرسي ت خوه دنقيسيت: خوه يا دکه ت، کو داخوازيت شيخ تاهاي ژ ئينگليزا نه فه بوون:

1. ده ريخستنا فه رمانا ليته گرتنا ته قايى ل کوردستانى.
 2. دقيت د فه گه رانندا فله هادا کورد و وه لاتى وان نه که فنه بن دارى کوته کيا نه رمه نيا يان نه ستوريا {ئاسووريا}.
 3. دقيت حوکمداريا ئينگليزى يا به رهه قبيت، هاريکاريه کا مينا يا ئيراقى، بو گه لى کوردستانى ژى بکه ت. به رسقا جه گرى قهرالى ئينگليزى نه فه بوو:
- "حوکمداريا مه له کى يا ئينگليزى تولا خوه ژ کوردا ناقه که ت، دى ليته گرتنا ته قايى ده ت، دى د ناقا کورد و نه رمه نيا دا ناشتيا پيدا که ت و د کونگرا ناشتيا ناقده وله تى

کوردا، ژ سا بلاخى فه (مه ابادى) ئيرش کر. ده ستپيکى کاريوو ب هيزه کا ژ ۳۰۰ جه ندرما ژ کاراندرينى پيشقه بچيت، لى سمکوی نه و شکاندن و ژ وان ده قه را دوپرکرن. ل مه ابادى ژى هيزا فارسى به ر ب ده قه را سولدوزى فه ره قى. سمکوی راهيلا وان جه ندرما. قهرالى ته قايى ژ سه لماسيڅه ئيرشه کا دى ب ۲۰۰۰ جه ندرما و سوواريت قوزاق ئينا سهر کوردا، لى نه و ئيرش ژى هات شکاندن و کوردا چه کيت وان ژى ستانندن. ده مى کو قهرالى ته قايى ديت، نه و نه شيته کوردا، رابوو جاره کا دى سه رکيشيت ترکا ب حيله فه هنارتنه نک سمکوی. شيخ تاهاي پى دزانيت، کو د ناقا ترکا و قهرالى ته قايى يى ته بريزى دا سوزبه نده کا نه په نى هه يه. جه گرى هنارتى ته قايى يى ئينگليزى ل رانى پهيکه کا

ئەمەرىكا وئىسۆنى بىر يار ل سەر دا و ل سەر فى بىنگەھى و ل گۆرى بەندىت فى سۆزبەندى، گەلى كورد بۆ سەرخوھبوونا خوھ بزاڧ كر.

راستە، كۆ رۆژھەلاتى كوردستانى نەكەتبوو بەر بىرارىت پەيماننا سىقھەرى (Sévres)، لى رابوونىت گەلى مە ل ژۆرىن كوردستانى و سەرهلانا شىخ مەحموودى بەرزنجى (بىنپەرە

دا بەرژوھەندىت كوردا بەرزەناكەت. " لى ب راستى سۆزىت ئىنگىلىزا تەڧ درەو بوون و تىن دقيا بارەگەھىت خوھ ل كوردستانى مكومبەكەن.

جھگرى قونسلى ئىنگىلىزى ل ھەمەدانى بۆ وەزىرى كاربەدەستى ئىنگىلىزى ل تەھرانى و سەرۆكى تەڧايى ل بەغدائى، ل ۱۸.۰۸.۱۹۲۱ تى دنقىسىت؛ كۆ وى ژ ژىدەرەكى

پشتى پەيماننا سىقھەرى، سەمكۆى دربەكى مەزن ل لەشكەرى فارسى دا، ئەوئ كۆ ئىرشى مەھابادى كرى كو ۲۰۰۰ لەشكەر بوو. فارس رەڧىن و ل شوينا خوھ گەلەك چەك و تڧەنگ ھىلان.

رەوشەن، ھەژ. ۳، سال ۱۹۸۹) ل سلىمانىن، دژى كۆلۆنالىستىت ئىنگىلىزى، تىھنا خوھ يا شۆرشى دابوو تەڧايا وەلاتى مە و ھىڧيا ستاندا نا حەڧىت مللەتى لىك سەمكۆى خورتكر.

پشتى پەيماننا سىقھەرى، سەمكۆى دربەكى مەزن ل لەشكەرى فارسى دا، ئەوئ كۆ ئىرشى مەھابادى كرى كو ۲۰۰۰ لەشكەر بوو. فارس رەڧىن و ل شوينا خوھ دو توپىت گرانىت رووسى و گەلەك چەك و تڧەنگ ھىلان.

سالا ۱۹۲۱ تى باژىرىت مەھاباد، بانەھ، مەراگە و مياندىوياب كەتبوون بن ئالايى سەمكۆى. ھەموو كوردىت ب شەرەڧ و نامووس ل گەل وى بوون و چ دەنگ ژى سەرخوھبوونا كوردستانى بلندتر نەبوو. ھەيانى ۱۹۲۲ تى سەرکەڧتىت سەمكۆى ل پەھى ھەڧ دەاتن و سۆزبەندا سىقھەرى روح

دروست بەھىستى، كۆ سەمكۆى پەيىكەك بۆ عىلىت كوردستانا ئىرانى ھنارتىھ، تىدا داخاز كرىھ، بۆ نەھىلانا كوتەكيا حوكمدارىا فارسى رابنە سەرخۆ و سۆز داىھ وان، كۆ دەولەتەكا بىانى دى ھارىكارىا وان كەت و عىلىت كوردا ژى مژوئىلى پەژراندنا پىشنىازا وى نە. دى جڧىنەكا سەرۆكىن عىلا دەمەكى ئىزىك دا چىبىت. ئەو ژ بەرپرسىت خوھ بىت ئىنگىلىزى دپرسىت، كا دى تىشتەكى دژى سەمكۆى كەن ئان نە؟ وەزىرى ئىنگىلىزى، ژ جھگرى كۆنسول دخوازىت، كۆ ئەو خوھ بگەھىنىتە سەرۆكىت عىلىت كوردا و وان ژ سەمكۆى ڧەكەت.

پشتى راوھستانا شەرى دنياىى ى ئىكى، كۆنگرا ئاشتىى يا سىقھەرى (Sévres) چارده خالىت بەرنامەى سەرۆكى

دژی ئینگلیزا دکهن، ژ نک وی تین و ئەوه خودانی ئهردی
 فلههیت ئورمیی.

د وان هه یاما دا، سمکۆی بزاف دکر، کۆ دانوستاندنی
 خوه ییت دپلۆماسی فرهه بکهت، نه تنی دگهل ئینگلیز
 و ترکا و بیانییت دی، ههروهسا دناق کوردا ژی دا، دگهل
 سهروکیت عیلا و ب هه موو کهسیت، کو وی ریکا تیکه لینی

و خوین د ده ماریت ته فگه را کوردی ئالاندبوو، کو جقاتا
 نافدهوله تی هه قی گه لی کورد د سه رخوه بوونی دا په ژراندیه
 و ئەه و چهند ب دادمه ندی دیتییه.

د ۲۱. ۰۲. ۱۹۲۱ ئی دا رزاخانی بهری سه روکی کۆزاکا، ئیرش
 ئینا سه ر ته هرائی، شاه نه حمه دی، کۆ لیواز ببوو ژ شاهانی
 ئیخست و بزاقه کا مینا یا موسته فا که مال پاشای چیکر، دا

سمکۆی دزانی، کۆ ئارمانجا ترکا د کوردستانی دا، نه خوشکرنا ناقبه را عیلیت کوردا و حوکمداریا ئیراقیییه و قهروچکاندنا کوردا ب ریکا خویک و تالانکرنی یه.

تیرا ددیت. د هاقینا ۱۹۲۱ ئی دا، بو بابه کر ئاغای دنقیسیت،
 کۆ چ دهسته هلاتییت ب زور ژ یا ئینگلیزی پیقه دده قه ری دا
 نینن. بۆلشه فیک ب سه ره بهستی د ژوری ئیرانی دا دلشن و
 پر پیدا دچن (به رده وام دکن). ئیران ژی مینا هیزه کا بی
 په رگاله و تورک ب به رده فکیا موسته فا که مالی ب ۲۰,۰۰۰ میتر
 د نه نقری دا روینشتینه. ل ده قه ری چ ره حه تی نینه.

سمکۆی دزانی، کۆ ئارمانجا ترکا د کوردستانی دا،
 نه خوشکرنا ناقبه را عیلیت کوردا و حوکمداریا ئیراقیییه و
 قهروچکاندنا کوردا ب ریکا خویک و تالانکرنی یه. له وا
 دگۆت، کۆ ئەه و کهسیت هاتینه کوردستانی و نه خاسمه ل
 "کانی رهش" و "ره وان دزی" نه مشه ختن، سیخوری ترکانه.
 سمکۆی دزانی ژی کو ئینگلیزا، ترکا، فارسا و ئویرسا باوه ری

ئیرانی ب ئابووری و ئافه دانی (حه زارا) نه ورۆپی قه گریدهت.
 ئیک ژ ئارمانجیت وی نه هیلانا دهسته هلاتیا عیلا بوو، ب رییا
 به لافکرن و ژ جیه کرنا سه روکیت ئیل و مالباتیت وان و پاشی
 ده ست داننه سه ر هه می تشتیت وان هه یین. گه له ک عیلیت
 کورد و قالپاخی ده ریخستن و ژجه و واریت وان دویرکرن.
 گه له ک عیلیت کۆچه را ژی ب داری زوری دانه ئاکنجیکرن، ب
 ده ستیت فله ها د کوردستانی دا کوته کیه کا هۆقانه چیکر و
 نه خاسمه دژی کوردیت، کۆ سه روکی وان سمکۆ بوو.

د ۱۹. ۰۸. ۱۹۲۱ ئی دا حوکمداری ته قایی یی به غدایی، بو
 به رپرسی سیاسی یی سلیمانی په بیکه کی دشینیت، تیدا
 دیژیت، کو سمکۆ سه روکه که خودان هیزه کا سه ربخوه یه.
 کو ئه ویت ده قه ری ره وان دزی و ده ردوری و ئی ته قه ری

مەرەما وی ئەو، کۆ دناقا کوردییت سەمکۆی و ییت شیخ مەحموودی بەرزنجی دا دۆژمنیەکی پەیدا بکەت. ئەم دینین، چ جارەن حەق و ئازادیا کوردا د دلی ئینگلیزا دا نەبوو. ئەگەر تەشتەکی هۆسا هەبا، هەند ب هەشکی و دۆژمنای ل هەمبەر شۆرەشا شیخ مەحموودی نەرادووەستیا، تھیابا وەلاتی مە ب سۆزبەندا سایکس پیکۆ پارچە پارچە

ب وی نینە، ژبەر هندی دگۆت: " ئەز دزانم، کۆ د تیکەلیا مندا دگەل حکومەتان، ناقی من بخیانەت و حیلەبازی قە گریداییه." بەرپرسی سیاسی یی سلیمانی د وی سالی دا پەیکەکا بدزیقە بۆ حوکمداری تەقایی یی بەغدا یی دشینیت تیدا دیژیت، کۆ سەمکۆ یی هۆسا بوو:

ئەف بەرپرسە دینیت، کۆ بیگومان ئەگەر ئینگلیز پشتا سەمکۆی بگرن، دی شیت دەستی خوە دانیتە سەر وی دەقەری و دبیت ژى، کۆ روژاقایی رەواندزی ژى وەرگریت.

نەکریا. لی هینگی ژى وەکی ئەقرو باوەریا هەندەک رەوشەنەزریت کورد ب ئیمپرنالیستی هەبوو. بەری قی ئیکى ژى، ئینگلیزا نەمەردی و نەقەنجی دژی کوردا کربوو و بیباوەری ل نک کوردا پەیدا کربوو. ب درەوا قەگەراندنا ئاسووریا بۆ جە و واریت وان، د گولانا ۱۹۲۰ ئی دا، ئنگلیزا ب مەهانەیا قەگەراندنە سەر جەیت وان، ب هزارا فەلیت ئاسووری هەنارتن، دا ئۆرمیی ژ کوردا بستینن. ریکا کۆ هاتبوو پیشنیا زکرن، ژ ئاکری دناق دەقەرا بارزانیا یا چیا یی را دچوو گەقەر و ژ ویری ژى ئەو ب ساناهی دگەهشتنە ریکا ئۆرمیی. پلانا پەتروس ئاغایی سەرۆکی ئاسووریا ئەو بوو، کۆ دەقەرا گریت بچویک ییت ل سەر تخوییت ترکی-ئیرانی بستینیت و ژ ویری قیپراچیت، دەستی

"خۆرتەکی چەلەکە و خۆ دەفاقیتە شولا. سەربۆرا (تەجروبهیان) دیارکریه، کۆ مرووف نکاریت پشتا خوە ب وی گەرم کەت، لی ژ ئالیەکی دی قە، ئەو نەدشیا وی جەن بلند دەست خوە بیخیت ئەگەر وەسا نەبا. راستە کۆ وی گەلەک سەرکەفتن دژی حوکمداریا فارسی دەستقەهاتینە، لی خوەیا ناکەت، کۆ وی سەرکەفتنەکا مەزن دەستکەفتییت. بیخش ئەو تیکەهشتیه، کۆ سەرکەفتن ب هیقیا هیزا ئیلی تنى قە، هەکە خۆ ل هەمبەر حوکمداریهکا ژار یا مینا ئیرانی ژى بیت یاساناهی نینە."

ئەف بەرپرسە دینیت، کۆ بیگومان ئەگەر ئینگلیز پشتا سەمکۆی بگرن، دی شیت دەستی خوە دانیتە سەر وی دەقەری و دبیت ژى، کۆ روژاقایی رەواندزی ژى وەرگریت.

د ۱۴. ۱۲. ۱۹۲۲ ځي دا، سمکوی ديسا خه باتا خوه کر، قی جاری دقیا ټینگلیزا رازیکهت، دا وی نه گډیشن و ل ههمبه ر شورش کوردی نه رابن. سمکوی ته له گرامه ک ژ هه ولیری بۆ حکومتاری ټینگلیزی هنارت، تیدا دیارکر کو قهدهر و پاشه روژا کوردا که تیه دهست ټینگلیزا. سمکوی ددیت، باش نینه نه گهر کورد بیی فهران و بریارا ټینگلیزا تشته کی

خوه دانیته سهر ده قهریت دی. نه ف ټیریشا، کو ټینگلیزا ههموو تشت بۆ به رهه ف کری، سه ده مه کا دی بوو ژ سه ده میت بییاوه ریی د نا فا کوردا و ټینگلیزا دا.

د ۲۳. ۰۸. ۱۹۲۲ ځي دا رزاخان (پشتی هینگی بوو شاه) له شکه ری کئ مه زن شانده سهر سه ماسی. ب هاریکاریا له شکه ری ترکی یی کو به ری دوژمنی ئیرانی بوو، زیانه کا

ههمی خه باتیت سمکوی، کو هیزیت کوردی نیزیکی ئیک بکهت و دژی له شکه ری ترکا و فارسا ببه ته به روکیت شه ری ژخوبوون و چ ژئ نه ده رکه فت.

بکهن، لی دقئ نه و ژئ پچه کی خه می ژئیش و نه خو شیت وی و کوردا بخوون و سه خمه راتی هاریکاری و رزگار کرنا وه لاتی خوه نه و خوه دا قی ژیت سهر به ختی وان (ټینگلیزا). د سالیټ ۱۹۲۲-۱۹۲۳ ځي دا، هاریکاریه کا مه زن ل نا قبه را له شکه ری ئیرانی و یی ترکی ل دژی کوردا هه بوو، هوسا ره وشا سمکوی بهر ب خرابی قه چوو. سه روکئ له شکه ری ئیرانی گه نه رال عه بدوللاه ته هماسپ ب هاریکاریا عیلت کوجه ریټ نازه ریجانی شیاوو هیزیت سمکو هیدی هیدی بهر ب تخوبیټ ترکیفه پاشقه ببه ت. ههمی خه باتیت سمکوی، کو هیزیت کوردی نیزیکی ئیک بکهت و دژی له شکه ری ترکا و فارسا ببه ته به روکیت شه ری ژخوبوون و چ ژئ نه ده رکه فت. بزاقا ب ریکا شیخ تاهای دهاته کرن، ب

مه زن ل هیزیت سمکوی دا. پشتی پاشقه کشانا سمکوی بۆ ناف گوندی دیری ل ژوریی نه ریلی (هه بلیری)، مییجهر نوټیل (Major Noel) یی ب هیقی بوو، کو هیزیت کوردی ییت شیخ مه حمودی بهر زنجی، شیخ تاهایی نیری و سمکوی، ب پلانه کا هه فکاریی دژی له شکه ری ترکی پالده ت. لی د وی ده می دا، له شکه ری ئیرانی، ب هاریکاریا هیزیت له شکه ری ترکی ده قهریت کوردا ژدیلمانی هه تا بانئ، ییت کو سمکوی رزگار کربوون ژده ست سمکوی ئینانه ده ر. سمکوی و شیخ مه حمودی داخازا مییجهر نوټیلی (Major Noel) قه بیل نه کر، به س شیخ تاهای بنتی ب یا ټینگلیزا کر، ئیرش کره سهر ره واندرزی و زیانه کا مه زن ب هیزیت وی کهت و گه له ک کورد هاتنه کوشتن.

خوه و دى بتنى بو نارمانجا خوه خه بتيت.
گافا سمکۆى ديتى، کۆ ئینگليز چ پويتهى ب وى و گه لى
کورد ناکهن، برياردا بچيته سليمانى.
سالا 1923ئى ئيسماعيل ئاغا، سمکۆ، چوو باژيرى
سليمانى و ل ويرى خو گه هانده شيخ مه حمودى به رزنجى و
دانوستاندنه کا سياسى و براينى يا بهيز لگه ل کر.

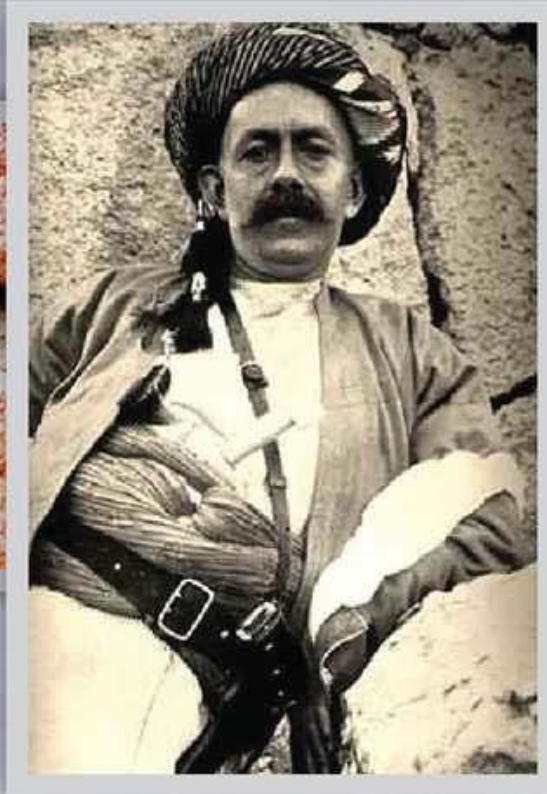
نارمانجا وه رگرتنا هاريكارى ژ ئنگليزا ب چ نه چوو. سه رکه قتنا
ئاتاتوركى د سۆزبه ندا لۆزانى دا، دياركر، كو دربه كى مه زن
ل ته قايا ته فگه را نازادىخوازا كوردستانى كه ت. خوه يا بوو
ژى، كو هيژيت نه وروپى دقا نئاتورك ل ده قهرى، ل گه ل
رزا شاه و مه لك حسينى عه ره با سه ركه قن، ژ به ر كۆ مفا و
به رژه وه نديت ئنگليزا دپاراستق و فره هتر ليدكرن.

سالا 1923ئى ئيسماعيل ئاغا، سمکۆ، چوو باژيرى سليمانى و ل ويرى خو گه هانده شيخ مه حمودى به رزنجى و دانوستاندنه كا سياسى و براينى يا بهيز لگه ل کر.

سالا 1920ئى رزاخانى سه روه ريا حوكمى ئيرانى بده ست
خوه قه ئينا و خوه كره شاهينشاھ. و كوته كيا خوينرپتنى
دژى كوردا بوو سياسه تا ده وله تى و ژ به ركۆ سه رهلانا شيخ
سه عيدى پيرانى ل ديار به كرى فره ه بوو بوو، شاهى ديكتاتور
ژئيكبوونا كوردىت ئيران، عيراق و تركى دترسيا، له وما
هيشى دكر، كۆ ب دارى زورى ده ليقه ي نه ده ته سمکۆى بو
پيگه گرئدانا باسكيت ته فگه را شورش ل هه موو كوردستانى.
شاهى ئيرانى كوشتنا سمکۆ بو خوه كرى نارمانجه كا فه ر
و مه زن.

د چريا ئيكى يا سالا 1926ئى دا، سمکۆ ب هيژه كا مه زنقه
ده رباز بوو ده قهرىت كوردا ييت د بن ده ستى ئيراقى دا.
سه روه ريا ئيراقى نه دشيا وى ژ ده قه را ره واندىژى ده ريخت،

د ته له گرامه كا دى دا ديژيت، ژ ئنگليزا پيگه كه سه ك
نيه، سه رخوه بوونا كوردستانى بده ته كوردا.
ج. ژ. ئيدموندز پشتى هه قديتنه كى دگه ل سمکۆى،
دنقيسيت، كۆ سمکۆى قيا هه قبه نديا خوه ژ تركا بپريت،
ئه وىت كۆ د ده ستپيكنى دا هه ژ وى دكر و ل دويمه يى دژى
وى راوه ستياين. ئه و گه له ك حيه تى ببوو، ژ به ر راوه ستانا
ئنگليزا، ل هه مبه ر فارسىت ب دريژاها تخويين ل گه ل تركا
كاردكه ن. سمکۆى گوت، ئه وى هاتى و هيشيا وى ئه وه ئنگليز
پشته قانيا خه باتا وى يا سه رفه رازكرنا گه لى كورد بكه ن، چنكى
ئه و دژى كوته كيا تركا و فارسايه، ئه وىت دوژمنيت ئنگليزا.
ژ به ر كۆ ئنگليزا ئه و بى هيقيكر، ديار دكه ت، ئه و نه بو
حه قى مشه ختيني هاتيه و دى قه گه ريه ناڤ وه لات و عيلىت

چەكى بۆ ھەمى ئىراقىا ل ھندەك دەقەرا بى دەستورى نايىت و ئەف دەقەرە بەر بەرە ھاتنە فرە ھەكرن و ب خورتكرنا ھىزىت قە گوھىزوك دشىن قى سىاسەت بىجھ بىنىن. بەلى ئارىشا ستاندا چەكان ژ ئەشیرەتا ب رىيا ئىرشىت لەشكەرى، چ قەرپىزىت باش نادەت. حوكمدارىا ئىراقى د وى باوهرىى دا بوو، كو پەقچوونىت ئىراق و ئىرانى نەھىلا تىكەلى د ناقبەرا

حەتا گولانا ۱۹۲۸ ئى ل وىرى لىنا وى يا مەزن و دژوار بوو. د تەباخا ۱۹۲۷ ئى دا، ھنارتى تەقايى يى ئىنگلىزى ل بەغدا تەلەگرامەك بۆ وەزىرى دەولەتا ئىنگلىزى يى بەرپرەسى كۆلۆنيا ھنارتى، تىدا دىپىزىت، كو كورد بزاقا پىكئىنانا سۆزبەندەكا كوردى بۆ ئاكارنا دەولەتەكا سەربخوہ دكەن. ھوسا چىدىت پلانیت ئوبرسى بۆ پارچەكرنا دەولەتا فارسى

د تەباخا ۱۹۲۷ ئى دا، ھنارتى تەقايى يى ئىنگلىزى ل بەغدا تەلەگرامەك بۆ وەزىرى دەولەتا ئىنگلىزى يى بەرپرەسى كۆلۆنيا ھنارتى، تىدا دىپىزىت، كو كورد بزاقا پىكئىنانا سۆزبەندەكا كوردى بۆ ئاكارنا دەولەتەكا سەربخوہ دكەن.

وان دا چىتر بىن. تشىت كو ژ نەبوونا "ئىتىفاقا راستىن" دناقا بەرپرەسىت تخوبىى دا پەيدا بوونە، ئىكا ھند كر، كو ئىل خورت بىن و كو مىت چە كدارىت وان بىت زىانكەر، كو حوكمدارىا ئىراقى يا ژبەر كەتە دادەدادى، دىت بەردەوام بىن.

ئەم دىبىن، ل بەرامبەرى ئارىشا كوردا، ژ بەرى وەرە، ھەمى دژمىت كوردا دىنە ئىك و ھەقكارىى دكەن، ل ھەمبەر وان ژى سەرۆكىت كوردا و ھىزىت وان ژىك پارچەدبىن و چ ھەقكارى ل ناقبەرى نىنە.

گافا شاھىنشاھى ئىرانى دىتى ئەو ب ھىزى نەشىت كوردا بپەلخىنىت، سىاسەتا خوہ يا كوردستانى ب پلان و حىلەبازى گوھارت و قەدر و بوھايى سمكو ب ئەزمانخوہ شى خواركر

سەركەفن. ئەقە ژى بۆ مە دىار دكەت، كو گۆتتىن ئىگلتون (William Eagleton) ل سەر سمكو راست نىن؛ گافا د نقىسىنا خوہ دا "گومارا مەھاباد" دنقىسىت، كو سمكو ل دويف داخوازىت ئىلى خوہ دژى دەولەتا فارسى بوو، نە بۆ سەرخوہ بوونا كوردستانى.

سمكو دەربازى ژورىى كوردستانى بوو. ل وىرى ژى ھىزىت تركى ئىرش كرە سەر ھىزىت وى، ژبەر ھندى قەگەرىا ژىرىا كوردستانى، دىت كو ئىنگلىزى، ئىرانى و ئىراقى پىكفە ھەقالبەندىك دژى وى چىكرىە و پرىارەك ژ سەرۆكى وەزارەتا ئىراقى ل ۱۴ تىرمەھا ۱۹۲۷ ئى دەركەتە، تىدا ھاتىە، كو سەرورەرىا ئىراقى، بەرى و نوکە ژى، سىاسەتا ستاندا چەكان ژ ھەمى ئىلان خەبتاندىە و دخەبتىنىت. ھەلگرتنا

سولتان هه‌مه‌دانی بانگینا شۆرەش و تۆلقە کرنی هەلدی‌را، لێ گەلەک درەنگ بوو و دەوله‌تا خوی‌نپێژ بەری خوه بو پاشقەژەنه‌کا وەسا بەرەهەف کربوو.

پشتی وان بوویەرا عومەر خانێ کۆ مینا دیوه‌کتی گر بوو، دپلۆماتەکتی نیاس، چاف قە کری و ژێهاتی بوو، دەستی خوه دانا سەر عیلا شکاکا، لێ ژ بەر کۆ دناقا وی و تاخرانی دا،

و ل سەر بنگەهێ قن گوهارتنی، کورد و ئەحمە قیا جە عفەر ئاغای، یا د دل و سەری برایی وی ژێ دا هەبوو، جارەکا دی بوونه سە دەمێ شکاندنا شۆرشەکا کوردا.

سمکۆ گەلەک جارال گەل سەرۆکیێت فارسا کومبوو و ب گۆتییێت وان بیێت خۆش هاتە خاپاندن. مەها نیسانا ۱۹۳۰ی، قەرالی بازارێ شنۆ جاب بو سمکۆی هنارت، کو بچیتە

ل گۆری هندەك ژێدەرێت دیرۆکی سمکۆ د ۲۱. خزیرانا ۱۹۳۰ی دا ل شنۆ (ئوشنەویێ) ژ ئالیێ فارسا قە، ب خنزی و نەمەردی هاتیە كوشتن.

ئەو ژێ کورێ سمکۆی بوو، هەر و هەر پەقچوون هەبوو، ئەو نەشیا رۆلەکتی مینا یێ سمکۆ بلەیزیت.

پشتی كوشتنا سمکۆی، گەلێ کورد حەتا ئاقابوونا کۆمارا مەهابادی، مینا شێرەکتی بریندار و گرتی هاتە قەفەسکرن.

وەکی ئەم دزانین، د دەمێ سەرهلانا سمکۆی دا، ل پشکا کوردستانێ یا بن دەستی ئیراقێ، شیخ مەحمودی بەرزنجی ژێ ل هەمبەری ئینگلیز و عەرەبا رابوو و د سالا ۱۹۲۵ی دا ل ژۆریێ کوردستانێ شیخ سەعیدی پیرانی ل هەمبەری ترکا رابوو سەر خۆ. پشتی ل سالا ۱۹۲۷دا حەتا ۱۹۳۰، دەمێ شیخ مەحمودی و سمکۆی خۆراگری دکر، گەنەرال ئیحسان نووری پاشای ژێ شەردکر. د قان سالیێت دویمایێ دا، ل کوردستانێ جارەکا دی د دیرۆکی دا رهوش ب وی رەنگی بوو.

باژێری، بو هەق‌دیتنەکتی ل گەل شاهینشاه رزاخانی. سمکۆ ل گەل هیزەکا سوارا یا بچویک بوو مێهقانی قەرالی خایین سەرەنگ ساراخانی یێ کو قەدر و قیمەتا مێهقانی خوه نیشادا. لێ سمکۆی نەزانی بوو، ئەو داڤ و کەمەند بوو، ب فەرمانا شاهێ تەرەس بوو. ل گۆری هندەك ژێدەرێت دیرۆکی سمکۆ د ۲۱. خزیرانا ۱۹۳۰ی دا ل شنۆ (ئوشنەویێ) ژ ئالیێ فارسا قە، ب خنزی و نەمەردی هاتیە كوشتن. نیزیکی (۶۰) سالا پشتی قن بوویەری، د. عەبدلرەحمان قاسملۆ، سەرۆکی پدک - ئیرانی (PDK-Iran) ل باژێری قیەنا (Wien)، ب کەمەند و داڤەکا هۆسا خنز، ژئالیێ دەوله‌تا ئیرانی قە هاتە كوشتن.

د جه‌دا کوردا دەست هاقیته کێر و خەنجەر، جە عفەر

ژی کارێ دیرۆکفانییت خوهدی تهوات و زانییه. لهوما ئه گهر
دقی لیکۆلینا بچویک دا، مه هندهک شاشی کرینه، هیشیا مه
ئهوه، کۆد پاشهروژێ دا، ژ ئالیی دیرۆکفانا فه یینه راستکرن.

گه لو بوچ گه لی مه هه یا نها بهه قه نه گه هشتیه بریاره کا
ملله تینی یا ئیکگرتی؟ بو چاره سه رکنا قتی پرسا بهرکه تی
مه دقیت دیرۆکا خوه ب روحا لیکۆلینی و دویر ژ ترس و
پیکه رین ده رفه یی بده ینه بهر خوه ندن و فه کۆلینی. ئه فه

ژیدەر

Bi Elemanı:

14. جواد الملا، كوردستان وگن وشعب بلا
دوله، لندن 1985.
15. زنار سلۆپی، فی سبیل كوردستان (بو
كوردستان)، وهرگه رانا عه ره بی، دار الكاتب،
بیروت 1987.
16. بعج التفحات من تاریخ العراق القریب،
مس بیل، وهرگه رانا در. جه عفر الخیاگ،
به غداد 1971.
17. ئالای نیسلام، هه ژمار 2 / 1996 گۆفارا
خوهنده قانیین موسلمان ل كوردستانی.
18. د. جه لیلی جه لیل، ژیا نا رۆشه نیبری
وسیا سی یا كوردان (1919 - 1920)، ژینا نوو،
ئوپیسالا (سوهیدن) 1985 ل گه ل هنده
رپۆرت ونقیستین دی.
07. Zuhdi Al Dahoodi. Die Kurden (Kurd),
Umschau, Frankfurt 1987
08. باسیل نکتین، الكورد، دار الوقائع، بیروت
1958.
09. عزیز الحاج، القچیه الكوردیه (پرسا
كوردی)، بیروت 1984.
10. ردمون غریب، الحركه القومیه الكردیه
(ته فگه را نه ته ویا كوردی)، بیروت 1973.
11. ولیم ایغلتون، جمهوریه مه اباد، (كۆمارا
مه اباد)، دار التعالی، بیروت 1973
12. السیر نه دمۆندس، كورد و ترك و عرب،
به غداد، دار العروبه 1971.
13. پیره ش، العراق دوله بالعنف، كوردۆلۆجیا،
لندن 1987.
01. A. S. Barzanî. Schutz der Kurden
(Parastina Kurdan) I. Band. Wien 1985
02. Ferdinand Hennerbichler. Die für die
Freiheit sterben (Ën ku bo azadiyê
dimrin), Edition S, 1988, Österreich
03. Günther Deschner. Die Kurden (Kurd),
Straube, Wien 1989
04. Hans Hauser. Kurdistan (Kurdistan),
Langen Müller. München 1975
05. Fadel Rasoul. Großmachtpolitik und
Freiheitskampf (Ramyariya destelatiya
mezin û têkoşîna azadiyê), Junius, Wien
1988
06. Fadel Khalil. Kurden heute (Kurd îro),
Europaverlag, Wien 1985